

På det här uppslaget bygger Elisabeth Edsjö vidare på historiken på föregående uppslag och uttrycker sin oro över försummade utemiljöer för barn och vad detta kan betyda för barns utveckling och hälsa.

Barn i stan II

”Barns utveckling och hälsa är beroende av en bra miljö”

Under 1960- och 70-talen var barnen och deras behov av lek och utrymme i fokus.

Många var engagerade i att ordna lekplatser, verksamheter och att få fram daghem. Detta beskriver Helena Friman i artikeln *Barn i stan I*, på föregående uppslag. Det byggdes många fina daghem med stora och innehållsrika gårdar.

Idag är förskolornas gårdar ett djupt försummat kapitel. Det gäller i Stockholm men även på många andra platser i landet. Dagens planering innebär ofta minimala ytor med hårdgjord mark och nästan ingen växtlighet.

Hur blev det så här?

Under 1980-talet började de statliga kvalitetsreglerna avvecklas. 1987 kom en ny plan- och bygglag. Den inne-

bar att regler och föreskrifter ersattes med allmänt hållna ”funktionsnormer”. Ansvaret för kvaliteten överfördes till kommuner och byggherrar och sedan dess har exploateringsstrycket från båda dessa parter ökat. Markkostnader, förväntningsvärden, höga kostnader för att göra mark byggbar ska nu kompenseras genom att man utnyttjar marken hårdare. De senaste 10–15 åren har förskolor inrättats ibland helt ut-

an egna gårdar eller med minimala gårdar på hårdgjord mark och med torftigt innehåll.

Små gårdar och stora förskolor med mycket stora barngrupper leder till trängsel, osämja och bråk. Föräldrar får inte plats att vistas på gården. Markytan slits hårt och gräs ersätts med plastgräs och gummitattor vilket är ohälsosamt för barnen och förstör miljön. Exploateringsstrycket har också lett till att befintliga

Förskolegård i Stockholm från 80-talet. Rymlig, varierad med grönska, sol och skugga.

FOTO: EVA BJÖRKLUND

Förskolor i nya och planerade bostadskvarter i Stockholm ligger ofta i bottenvåningen på höga hus i slutna kvarter. En stor del av gården ligger i slagskugga. Det är små gårdar som ofta ska delas med de boende. Detta innebär störningar och konflikter med de som bor runt gården. Och risker med nedfallande saker från balkongerna.

FOTO: BUMS

förskolor och skolors gårdar krymper genom att skolorna byggs ut eller att delar av gården bebyggs med bostäder. Även viktiga parker, idrottsplatser och utflyktsmål i naturen nära förskolor i täta områden bebyggs.

Barns utveckling och hälsa är beroende av en bra miljö

Barn behöver gårdar som lockar dem att gå ut. Det är särskilt viktigt när så mycket i deras tillvaro innebär stillasittande. Resan till skolan sker i bil eller vagn. Mycket tid går till paddan och mobilen. Barn behöver röra sig för att utveckla sin motorik, stärka skelettet och öka sin koncentrationsförmåga. De ska klättra, hoppa, kravla, åla, skutta, klänga och ha tillräckligt med utrymme att springa och få upp farten. Har man fått in mycket rörlighet från en tidig ålder så ökar chansen att man fortsätter att vara rörlig som vuxen. På gården ska finnas växtlighet, nivåskillnader, sol, lövskugga, utmaningar, saker att undersöka, men också platser att dra sig undan till och vara ifred. Förskolegården är dessutom ett viktigt pedagogiskt rum, något som man har insett på förskolan Trollet i Kalmar.

Arkitekterna Louise Lindqvist Sassene och Anna Ellingsen berättade på ett seminarium i maj i år hur de av hjärnforskare har lärt sig att

hjärnan utvecklar fler synapser hos barn som rör på sig, något som i förlängningen kan minska uppkomsten av vissa neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (så kallade bokstavskombinationer) och depression.

Forskning visar också att barn som har gott om utrymme för lek löper väsentligt mindre risk att utveckla framtida fetma, diabetes och cancer.

Slutsatser

Det finns gott om kunskap och erfarenhet om utemiljöns stora betydelse för barns utveckling och hälsa. Boverket har, i samarbete med MOVIUM, gett ut *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolan och förskolans utemiljö, 2015*. Där finns det mesta man behöver veta för att åstadkomma en bra utemiljö i förskolor och skolor. 30–40 kvm per barn och en samlad yta på minst 3 000 kvm i direkt anslutning till förskolan är en lämplig storlek. Men det är endast en vägledning. Den har inte kunnat hålla stånd mot exploateringsstrycket och den rådande normen – ”att bygga tät stad”. En hel del kommuner har egna riktlinjer för skolgårdarna, men i praktiken har de ofta kompromissats ner när trycket att få in fler lägenheter har ökat.

Vad tycker du?

Är det något som irriterar dig eller som du vill framhålla som viktigt för en sund utveckling i utemiljöbranschen? Då har vi möjlighet att bereda plats för dina tankar. Hör av dig och berätta om det du vill lyfta!

Mejla oss på info@tidningenutemiljo.se

Du är också välkommen att svara på ett redan publicerat inlägg.

Redaktionen förbehåller sig rätten att välja vilka debattörer/debattinlägg som ska publiceras i tidningen. Svar på publicerade inlägg kan, på grund av platsbrist i tidningen, komma att publiceras på tidningens hemsida eller på Facebook.

Skriventerna på debattsidan är själva ansvariga för de fakta de använder för sin argumentation.

Utbildning, opinionsbildning, artiklar, samtal och möten, allt detta är viktigt men det räcker inte för att hävda anspråken på en bra utemiljö för barn. BUMS har besökt ett antal bostads- och byggföretag och diskuterat hur vi ska åstadkomma en bra utemiljö i förskolor. En företrädare för ett stort bostadsföretag förklarade att ”om det fanns ett regelverk som det för tillgänglighet (vid funktionsnedsättning), skulle det respekteras fullt ut. Då ingår det från början i kalkylen.” Det är det vi behöver: tydliga regler för innehåll, kvalitet, ytor och närhet.

Det tar tid att få igenom nya regler. Det gjorde det för reglerna om tillgänglighet också, men en stark opinion och

starka organisationer för dessa frågor lyckades. Och vi ser att det håller på att hända saker. På många håll uppmärksammas nu behovet av en bra utemiljö för barn. Det skulle ge friskare och gladare barn och på sikt friskare, kanske till och med klokare vuxna.

Elisabeth Edsjö, arkitekt SAR/MSA

Den rymliga gården och naturen omkring utnyttjas för fullt i verksamheten på förskolan Trollet i Kalmar. Permanenta och tillfälliga arbetsstationer utomhus och flexibla lekanordningar med tillgång till vatten används sommar och vinter. Där finns också möjlighet till bygg och konstruktion.

FOTON: MARINA SJÖGREN OCH DANIEL SÄVENSTEDT, FÖRSKOLAN TROLLET, KALMAR